

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Be-reshit

Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]

כב

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10084

כב (א) עו וואר נאך
דיען בגעבענהייטען,
אלו גאטט אברהם פער-
וואטע, אונר שפראך צו
איהם, אברהם! אברהם
שפראך

כב א ויהי אחר הדברים
האלה והיא אלהים נסה את
אברהם ויאמר אליו אברהם

ויאמר

רש"י

תרגום אונקלוס

כב (א) אחר הדברים האלה ייס מרטיטו
אומרי' אחר דבריו של שטן שהיה מקטרנ
ואמר וכל מעשה שעה אברהם לא הקריב
לפניך פר אחד או איל אחד אמר לו כלט
עשה לא בשביל בט אלו הייתי אומר לו זכח
אות לפני לא היה מעכבי ויהי אחר דבריו של
שטן ולא הייתה אחר לו זכח באמר אחר אתה מיראמי א אחר לי הקב"ה זכח ענין לפני לא
הייתי מעכבי: הכניי"ך ה"א עניינים של

כב (*) וזהו פתר פתגמיא האמין
ויי נסי ות אברהם ואמר לו
אברהם ואמר

באור

כב (א) ויהי אחר הדברים האלה, כל מקום שאמר אחר הדברים האלה מחזיר אל
הפסוק שלמעלה, אחר הדברים האלה שהרג אברהם את העובדים, אחר לו הקב"ה לא
תירא אברהם וכן האומות (בראשית ע"ו א'), ויהי אחר הדברים האלה שצולד יצחק
ויגד לאברהם לחזק עוד ובתול ילד את רבקה (שם כ"ג כ"ג) וכו', אף כהן אחר הדברים
שברת אברהם ברית לאבימלך לו ולניט ולגכדו של אברהם וכו', וזרה חט של הקב"ה על
זאת שהרי ארץ פלשתיים ניתן לאברהם, וגם ביהושע מעילים על ערו חמאת דרבי פלשתיים
גורל בכלל גבול ישראל, והקב"ה טה עליהם לא תחיה כל נשמה, לכן והאלהים נסה את
אברהם, קנתרו וכערו, לדרכתי הנסה דבר אלקי תלזה (איוב ד' ב'), ועל נסתם את ה'
(שעת י"ו), מסה ומריבה (שם), ופחטי ה' ונכניי (תהלים כ"ג ב'), כלומר נתגלות נגן
שנתתי לך לכרות ברית ביניכם ובין בניהם, ועתה לך והעלה לעולה, וירא' מה תועלת
ברית' ברית שלך (הרשב"ם), וכת' נסה, קונטרסו' את, אלל חין כן דעת המפרשים
המתרגמים ללשון ארמי כ"א לשון הכנה כאשר ידע שד, ולדעת מוהר"י אברבנאל
ענין נסיון הוא הלשון התחומות מענין וכאן עם לניס (ישעי' ה' כ"ו), והכונה
שדומה הגדלי, ולכן דעתי טוח בפירות הוא ש' אינו מיראמי כ"א שרובם, וזה ארש
כסה, (ואף כי מודרש יוסרם פסוק כי לפעול נסות אהבם נח האלהים) אמת כ"א (ז'),
לגדל גרמון אהבם, ויהי דרך דרש, אלל אלו בלתי אלו הכטע עימי ב' יחורגו (ז'), גם
מחאטור' מתעבר לגרם נחן ביה' נכניי ה' ומסו' (תהלים כ"ג ב'), אחר נסו' אבותיהם
נחטובי גם רח' פללי (שם כ"ה ט'), ודעת העתרגם אשכנזי דדעת המפרשים על אמת
הנכסין מעט בחיכה, והיא הנחת מחשבת ה' על אמת, והם אמת ברדפיה' את
אזכרתי, אלל יש נעיהם הגדל פרטי, ככל והשמות המדברים יש ליה' הוראה כללית
מסתמכת להם, ועוד הוראה פרטיות מנדיות בעיהם, ח"ל היד והתקום הנרמי לפעל
לעשות כאשר עם לבנו יקרא, נסיון, והנורם את הנסיון יהיה יקרא, ינסתק, פעמים
שיכון המנסה להוכיח ומחשבת המנסה א ה"ש, לדעת את הנסיון בלבנו, כמו וינסת אתה זה
עזר פעמים (במדבר ד' כ"ב), (ואז יטל לשון בחינה על הסתובנות במעשה הגולה, לדעת
על ידו את מחשבת השועל הנסובה בלנו), ופעמים שתהי' כוונתו לחזק וללאק את לב
המנסה במדה עין המדות, עד שתשוב קנין ומכונה למסו', כי החלק האשמי לא יושם
בידיעת המדות השועות והננתם לבד, כי אם בהוסיף עליהם סמוכות השועות הננובנות

איהם

וַיֹּאמֶר הַנְּנִי וַיֹּאמֶר קַח־נָא
אֶת־בְּנֵךְ אֶת־יְחִידְךָ אֲשֶׁר־
אָהַבְתָּ אֹתוֹ יִצְחָק וְלָךְ לָךְ אֶל־
אֶרֶץ הַמִּזְרִית וְהֵעַלְתָּ שָׁם לְעֹלָה

שפראך , היר בין איד ! :
(כ) דא שפראך גאטט , נים
דיינען זאָהן , דיינען איינציג
גען , דען דוא ליבוס ,
נעהמליך יצחק , געהע הין
אין דאז לאַנד מוריה , אונד
ברייגע אידן דאָרט צום
גאַנצען אָפּפער , אויף

תרגום אונקלוס

רש"י

וַאֲמַר הָאֲנָא : (כ) וְאִמַר דְּבַר כְּעַן
יְתֵי בְּרַךְ יְתֵי יְחִידְךָ דִּי רַחֲמִימְתָא יְתֵי־
יִצְחָק וְאִיזֵל לָךְ לְאַרְעָא פּוֹלְחָנָא
וְאַסְמִיָּה דְּרַמְיָי תַּשֵּׁן לְעֹלְתָא עַל

מסידים לשון עבד הוא וכאן סימן : (כ) קח
כא . אין כא אלא לשון בקשה אמר לו בבקשה
מוך עמוד לי כזו הנסיון שלא יאמרו הראשונים
לא היה בךן ממש : את בכך אמר לו שני
בנים יש לי אמר לו את יחידך , אמר לו
זה יחיד לאו זה יחיד לאו , אמר לו
אשר אהבתי , אמר לו שניהם אני אוהב ,
מתקלה שלא לערבני פתחום ותוח דעתו עליו ותטרף וכדי לחבב עליו את המצוה וליתן לו
שכר על כל דבור ודבור : ארץ המזרחית : ירושלים וכן בדברי הימים (ב' ג') לבנות בית
לה' צהר האורית ו רבותיט פירשו על שם שמש הוראה יוצא לישראל ואחלקום תרגמו
על שם עבד' הקטרת שיש בו ער נרד ואשר בשמי' : והעלהו : לא אמר לו שמתהו לפי
שם המזבח

באור

מהם וההרגל בהם עד שתחוק המדה בלב העוסק , ותאמן את רוחו להיות תמיד מוכן חרץ
ליבך בדרסיה ולעשות המעשים הנמשכים ממנה בשמחה בלי עגלה והתרשלות כלל . ועל הדרך
בנה אמר והטאים נסב את הצרהם , כמו' שנתן לויד והמציא לו מקום לאמן את לבבו בדרסיה
הוראה ועבודת הא יתברך , ע"י המעשה הגדול והטורף אשר נזוה לעשותו , ובל"ח (ער האט
זוכן פרוכט) , ועל הדרך הראשון יאמרה בל"ח (ער האט איהן גפרופט) עב"ל : הנני , ל'
המזה , הנני מוסיף למנותך , והיא עלה מורכבת מן הן אני או מן הנה אני : (ב) את
בנך את יחידך , נעבור היותו בן הנבירה והוא לבדו אשר יקרא לו זרע קראו יחידו וכל הלא
להגדיל המצוה אמר קח נא את בנך היחיד האהוב יצחק והעלהו עולה לפני' (הרשב"ן) :
אל ארץ המזרחית , כמנחת המלה הזאת פעם אחת בל"ח (ג' ג' א') , ויחל שלמה לבנות
בית ה' בירושלים בטר המזרחית אשר נראה לדיד אביהו אשר יסבן במקום דויד בנתן
אלהן סיבובי , ובה עברש שם שהוא מקום המקדש , ועל דעת מן ל' בפרקי ר"א הוא
המקום שהקבוצו בו תלם וקין וכל נכח , חמס שם מוריה מן ל' דרשו בו דרשות טובות ,
והרשב"ן כתב' והנכון על דרך הפשט שהיא כמו ל' כה המור ואל גנעת הלבושה (שיר ד' ו') ,
ביומאין שם בחר הכות שיה ומיכלום וקמתון בענין שאמרו קמתון הי' גדל נא' והיו עוים
ובבאים מוכלים עיניו חיי ענקרא בן שבת ישראל והנה בכלן קורא שם הארץ ארץ מזרחית ושם
גבחה בו הר הבית לבדו יקר' הר המזרחי , וחילי נקראת העיר (כ"ל שג"ל הארץ) על שם
גבחה שהוא אשר נמוכה . הארץ אשר בה הר המזרחי , וההר לבדו נקרא מזרחית עב"ל ,
והנה עיה שכוונת כי המור גדל שם עמה שאמרו מן ל' קמתון הי' גדל נא' והיא מרעה
לבנאים , לא ידעתי מה ענין מור גדל קמתון , וגודע כי המור והלבושה אינם גדלים
רק במלכות שבה אשר בארץ ערב (כפי דעת הרשב"ן ענין שחולק על הרשב"ן כפי'
כמוני הקטורת האומר שהעיר הוא המעם מן שהוא דם חיה קרום שגארטת יהודי ,
אבל הוא חומר שהוא (המורה) שחלקן שבה היא גדלה על הר אחד , וכאן לו גנצשת
המלכות מוטו יגדלו חילי הלבושה , ועליהם אמר שלמה בל"ח (ד' ו') , חלק לי ש הר
המור

על אחד ההרים אשר אמר
אליך: גוי'שכם אנרהם בבקר
ויחכשאתחמורו ויקחאתשני
נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע
עציו עלה ויקסוילך אל המקום

אויף איינעם דער בערנע ,
דען איד דיר אנצייגען
ווערדע: (ג) אנרהם שטונד
דעו סארגענו פרידן אויף ,
זאטעלטע וייגען עועל, נאם
זיינע צווייא קנאבען מיט ,
אונד וייגען זארון יצחק:
שפאלטעטע אפפערהארץ ,
סאכטע זיך אויף, אונד גינג
אן דען ארט, וועלכען

תרגום אונקלוס

רש"י

על חד מן טוריא דיר איטר דר:
(ג) ואקדים אבך קום בצפרא תחובת
תפריה דדבר יתקרון עוביטונא
עטיה וית יצחק פריה ועלה אעי
לעלתא וקם ואזר לאתרא

אלא הי' סמן הקב"ה לשמשו אלא להעלותו להר
לעשות עולה ומשהעלהו חמה לו הורידהו:
חד ההרים. הקב"ה מתהלך הנדיק' ואחר
כך מנלה להם וכלזה כדי להרבות סכנו וכן
אל הארץ אשר ארצך (כראשית י"ב) וכן ביונה
וקרא עליה את הקהיחא (יונה ג'):
(ג) וישכם: מודרו לעונה: וישכם: הוא
בעניו ולא טה לאחד מעבדיו שהאזהרה
מקלקלת האורה: את שני נעריו ימשאל

וליעזר שאין אדם מסוג ראשי ללכת לדרך
בלא שני אנשים שאם יבטח אחד לנקבו ויתרחק יכיה השני עמו: ויבקע תרגום
וכלת כשו וכלתו הירדן (משאל ב' י"ט) לשון ביקוע פיר' דרז כלשו (ובל"א משאלטן):

באור

העור וא נבעת הלבושה, והי' לו לקרותו הר הקמנון או ארן הקמנון, ואף שעם כל
זה אפשר הדבר שהי' גם השור גדל בארץ ישראל בימים ההם: מכל מקום אין לה ראי' מדבר
חז"ל שלא הזכירו רק קמנון לבד, והנה אף אנקלוס בוארו מעבין השור, שתרנס לרועץ
פולחנא על שם עבודת הקצורת שיצטו שור נרד ושאר בשמים, כמו שהכין רש"י וז"ל מודבריו
אולם אין בכל זה הכרע, ועם אמתן רשות לדורש לדרוש שמות הענש כל אחד כאות נפשו
וכפי העולה על רוחו, ובלש יפי' וערב' לאון השומע, הנה אכחטא לא נדע סבת השמות ההם
בברור, במקום שלא גלתה לנו התורה או הקבלה את שמות, ומי הוא זה אשר הי' יכול
להתנבאות בשם ישכר אנקרא כן בעבור שבר הדודאים אמתה אלה לרתל, אם לא סמדה
לנו התורה האמת, ומי הי' יודע סבת שם יצחק לולי גלתה לנו התורה כי ידו חזקה בעת
עשו, ומייגלה לנו סבת שמות שאר האנשים, כחשן בן עמינדב, אלישבע, פינחס, חזקיהו
דומיהם, אשר היו בלי ספק לאיזה סבה ידועה או ובעלמה מנחם: אשר אמר אליך
להרבות שכרו לא גילה לו מיד: (ג) וישכם, מודרו לעונה: ויחכש, ענין קשור הבהייה
באור שלה: ויבקע: את וכלתו כשו וכלתו הירדן (משאל ב' י"ט), ל' ביקוע,
פיכד"א כלע"א וכל"א (ספאלטן). (רש"י): עצי עלה, הנד הכתוב ורעותו במטה
אולי לא ינחא שם במקום ההוא עבדים והולכים שלשה ימים (הרעוב'), כוננת היר
ז"ל לפי דרשו שאנרהם לא ידע את ההר וקאם פן לא ינחא על ההר אשר יאמר לו
השם עני' מוחטים, כי על הר השעור' אמר הרב"ל שהעור ואהלי' וקמנון גדל שם
לרוב עד שהעוים ונכאיש אוכלים מוחט, והעור ואהלי' הם מיני עבים, אבל האמת
לדעתי כי העור איננו גדל שם, וחז"ל לא אמרו רק הקמנון שלדעת קבת החזכונים
איננו ען רק מין תנן עבוס וריסני מאל ונקרא כללטיט, סקוינא' נשו, ולכן הוא
משאל

אשר אמר לו האלהים: **ד ביום**
השלישי וישא אברהם את-
עיניו וירא את המקום מרחק:
ויאמר אברהם אל-נעריו
שבדרככם פה עם החמור ואני
והנער גלכה עד-כה ונשתחווה
ונשוכה אליכם: ויקח אברהם
את-עצי העלה וישם על-יצחק
בנו ויקח בידו את-האש ואת-
המאכלת וילכו שניהם יחדו:
 ויאמר

ווער'כען איהם גאטט אן-
 געציגט דאָטטע: (ד) אַם
 דריטטען טאָגע הובי אברהם
 זיינע אויגען אויף, אונד זאָהע
 דען אָרט פֿאַן פֿערנע: (ה) דאָ
 שפראַך אברהם צו זיינען
 קנאַכען, כלויבט נור היר מיט
 דעם עועל! איך אָבער אונד
 דיוער קנאַבע, וויר וואָללען
 ביו דאָרט היז געהען, אונד
 צום אַנבעטען נידער ווערפֿען,
 אונד צו אייך צוריק קעהרען:
 (ו) אברהם נאָם דאָ אַפפֿער-
 האַלץ, לעגטע עו אויף זיינען
 זאָהן יצחק, נאָם אין זיינער
 האַנד דאָן פֿייר, אונד דאָן
 שלאַכטעסער: אַלואַ גינגען
 זיא ביידע צוזאַמען:
 יצחק

תרגום אונקלוס

רש"י

וירא אברהם ליהויה: (ד) פיוטא תליתאה
 זוקף אברהם ית עיניה וקוא ית
 אתרא טרחיק: (ה) ויאמר אברהם
 לערליטווי אוריכו לכון הכא עם
 הקרא ואנא וערליטא נתטטי עד כא
 ונאגור ונתוב לותכון: (ו) ונסים
 אברהם ית אעי דעלתא ושוו על
 יצחק כריה ונסים פיריה ית אישתא וית ספינא ואולו תרניהון כחרא:

(ד) ביום השלישי למה איחר מלהראותו מיד
 כדי שלא יאמרו המשו וערכנו פתאום וטרף
 דעתו ואלו היה לו שהיה להמלך אל לבו לא
 היה עושה: וירא את המקו' ראה עין קשור
 על ההר: (ה) עד כה כלומר דרך מועט
 למקום אשר לפניו ומדרש אגדה אראה היכן
 הוא מה שאמר לי המקום כה יהיה זרעך:
 ונאגור ונתוב כתיבא שיטובו שניהם: (ו) המאכלת
 סכין על שם שאוכלת את הנשר כמס דתויאל
 וארבי

באור

ואמר

מאכל בהמות, וגם לא אמרו אנדל נהר ההוא רק בא"י, ואולי במקום ההוא לא היו
 עבים וזקם, לזריות, עין מ"ש נפ' סלק (במדבר כ"ד כ"ה): (ד) ביום השלישי וישא וגו',
 שבו בלא חמה, ויהי ביום השלישי וישא וגו', ובל"ל (אלו דער דריטטע טאג קאם,
 אז הוב זכו'): וירא את המקום טרחק, ראה עין קשור על ההר ונתקיים בזה אשר
 אמר חנוך, ויתכן על דרך הפשע וירא את העוקם טרחק ארץ המזרחית כי כל הארץ
 הכוזא היה יודע' (הרשב"ן): (ה) שבו לכם פה, המתקט פה, וכן ת"א ויב'ע, אוריכו,
 ולא רבה שילכו עמו, כדו שלא ימתו נידו וטרודוהו בעשותו קונס: עד כה, באורו לרך
 מועט למקום אשר לפניו: (ו) וישם על יצחק בנו, כי בתחלה שם קעבים על התמיד ועתה
 שעוב החמור עם נערו שם קעבים על יצחק: המאכלת, הסכין נקרא כן ע"ש שהוא אוכל
 ומכלה, כמ"ס ומרבי מאכל נשר (דברים ל"ב מ"ג), ונשאר כן נהפסק בסטול, ועל המשפט

(ו) יצחק שפראך צו זיינעם פאטער אברהם, אונד זאגטע, מיין פאטער! אברהם שפראך, היר בין איד, מיין זאָהן! יענער שפראך, היר איזט צוואַר פֿיאר אונד האַלץ, וואָ איזט אבער דאָ לאַס צום גאַנצען אַפּפּער? (ז) אברהם שפראך, גאטט ווירד זיך זעלבוט אויף ער זעהען דאָ לאַס צום גאַנצען אַפּפּער, מיין זאָהן! אַל וואָ גינגען זיא ביידען צוזאַמען: (ט) אַל וואָ נון אַן דעו אַרט קאַמען, דען איהם גאטט אַנגעצייגט האַטטע, בוואטע אברהם איינען אַל טאַר

וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-אֲבֹרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר בְּנֵי בְנֵי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וַיֵּלֶךְ הָשָׁה לְעֵלְיָהּ: ח וַיֹּאמֶר אֲבֹרָהָם אֱלֹהִים יְרָאֵה-לּוֹ הָשָׁה לְעֵלְיָהּ בְּנֵי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: ט וַיָּבֹאוּ אֶל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לּוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבְנֶן שָׁם אֲבֹרָהָם אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד

תרנום אונקלוס

רשי

יחזקיהו תאכל בשר (דברים ל"ג) ושמכרת בשר לאכילה דבר אחר ואת נקראת מאכלת על שם ישראל אוכלים מתן שכרה: וילכו שניהם יחדו אברהם שהיה ידע שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברטון ושמחה כימחן שלא היה מרגיש בדבר: (ח) ויראה לו השם כלומר יראה ויבחר לו השם ואם אין זה לעלה בני וצא על פי שהבן יצחק שהיה הולך לשחוט וילכו שניהם יחדו ככל אדם (ט) ועקדו

(ו) ויאמר יצחק אברהם אבתי ואמר הא אשתא ואענא ואן אטרד לעלתא: (ז) ויאמר אברהם קדסיהו גר-ליה אטרד לעלתא ברו ואולו תרונהון כדרא: (ח) ואני לא אטרד די אמי ליה עובדא תטון אברהם ית מדבתא וסידה יתאעיא ועקדו

באור

הו' ראי להיות בקיין פשו ונדקה למשקלת (ישע' כ"ח י'), ויתכן לפי דעתי שלא יחזק שם מאכלת רק על הסכין העיוור הבשר והייט טורמות שיאכל הבשר, וכן כתב רש"י שמכרת בשר לאכילה, ר"ל שמתקנת ומוכרה, ולפי שמכנה לאחרים שיאכלו נקראת כלשון הפעיל: (ו) הנה האש והעצים ואיה השנה לעליו, הו' יתחברת ב' המזמרים כי הנה מתיחסים יחד בענין הכנת העלה: (ז) אלהים יראה לו השנה לעלה, בני, חלקים יבחר לו את השנה לעלה, אתה בני, ומלת ירא' יאמר גם על הנסיר והרנון, כשר מן העלה עלתך בכל מקום אשר תראה (דברים י"ג י'), ענינו אשר תבחר ותראה, כן פירושו לפי פשוטו כי התביר שתחת עלת יצה' שהיה מפסיק פחות מן העפפת שמאלת לעלה עוכית מן סוף: (ט) ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים, עתה הולך ה' העוריה, אומר

ויעקד את יצחק בנו וישם אתו
 על המזבח מועל לעצים:
 וישלח אברהם את־ידו ויקח
 את־המאכלת לשחט את־בנו:
 ויקרא אליו מלאך יהוה מן
 השמים ויאמר אברהם
 אברהם ויאמר הנני: יב ויאמר
 אל־תשלח ידך אלהנער ואל־
 תעש לו מאומה כי עתה
 ידעת כי ירא אלהים אתה ולא

באנד זיינען זאָהן יצחק ,
 אונד לעגטע איהן אויך דען
 אלטאָר , איבער דאָז האַלץ:
 (י) היראויף שטרעקטע
 אברהם זיינע האַנד אויז ,
 אונד נאָם דאָז מעסער ,
 זיינען זאָהן צו של־אַטען:
 (יא) דאָ ריף איהם איין ענגעל
 דען עוויגען פֿאָם היממעל צו ,
 אונד שפראַך , אברהם!
 אברהם! ער שפראַך , היר
 בין איך! (יב) יענער ,
 שטרעקע דיינע האַנד ניכט
 נאָר דען קנאָכען, אונד טהוע
 איהם ניכטן: דען נון ווייס
 איך , דאָס דואַ גאַטטען.
 פֿירכטיג ביזט, דאָ דואַ

חשבת

תרגום אונקלוס

רשי

ועקד ית יצחק בריה וישוי יתיה על
 מדבקה עיל טן אשיא: (י) ואושיט
 אברהם ית ידו ויגסיב ית־סבינא
 לטיכס ית־בריה: (יא) וקרא ליה
 טלאקא דין טודשטיא ואטר אברהם
 אברהם ואטר הא אגא: (יב) ואטר
 לא־תושיט ידך לעולייטא ולא־תעביד
 ליה טדעם ארי קען ידענא ארי
 בחלא דין את ולא טנעת

ידיו ורגליו מאחוריו הידים והרגלי' ביחד הוא
 עקודה והוא ל' עקודי' שהיו קרסוליהם לבני'
 מקום שעוקדים אותם בו היה כיכר:
 (יא) אברהם אברהם * לאון חיבה הוא
 שבספל את שמו: (יב) אל תשלח * לשחוט *
 אמר לו אם כן למנס באתי לכאן אעשה ט
 חבלה ואזכיא מחנו מעט דס אמר לו אל תעש
 לו מאומה אל תעש בו מום: כי עתה ידעתי *
 א־ר אבא אמר ליה אברהם אפרש לפניך את
 שיחתי אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך
 זרע וזורת ואמרת קח נא את בנך עכשיו אתה
 אמר לי אל תשלח ידך אל הנער * אמר לו
 הקב"ה לא חלל בריתי ומנא שפתי לא אשנה
 כשאמרת לך קח, מנא שפתי לא אשנה לא
 אסתיה: כי עתה ידעתי * מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות התמהים מה היא חבתי
 אבנך

באור

סאמר לו הנה זה ההר אשר אמרתי לך. (הרעב"ן): ויעקד, ויקשר ידיו ורגליו יחד
 מאחוריו, וכל לאון עקודה יד עם רגל יחד, והוא לאון עקודים שהיו קרסוליהם לבנים
 מקום שעוקדין אותן בו הי' כיכר: (יא) אברהם אברהם, קריאת הכפל לטורד שהי'
 קורא כעס אמר פעם לורז הנקרא, וכן פי' הרעב"ע, ורש"י פי' שהוא לאון חנה: (יב) כי
 עתה ידעתי וגו', הרעב"ע כסם הגאון אמר כי ידעתי כמו הודעתי ור"ל הודעתי לבאי עולם,
 ולפי' זה מנהג גס דעת הרעב"ס, וגם רש"י שכתב מעתה יש לי מה להשיב וכו' שהוא יס כי
 יד אלהים אתה עכ"ל נוטה ג"כ לפי' זה, והרעב"ע ימאן חלקנל פי' זה ופי' פי' אמר
 פ"ט

הוא ריינען איינציגען וואָהן
 ס'ר גיבט פֿערווייגערט
 האַזט: (יג) אברהם הוב ויינע
 אויגען אויף , אונד זאָהע
 איינען ווידרער' (פֿאַרבייאַ
 ל'ויפֿען), הערנאָך וואַרד ער
 אין דען העקקען, מיט ויינען
 האַרנערן פֿערוויקעלט: דאָ
 גינג אברהם הין , נאָם דען
 ווידרער , אונד כראַכטע איהן
 צום גאַנצען אַפֿפֿער , אַן
 שטאַט ויינען זאָהנען: (יד) אברהם נענטע דען
 ועלפן

חשכת את־בנה את־הידד
 כמזני: י וישא אברהם את
 עיניו וירא והנה איל אחר נאחו
 בסבך בקרניו וילך אברהם
 ויקח את־האיל ויעלהו לעלה
 תחת בנו: י ויקרא אברהם

שם
 ועלפן

רשי

תרגום אונקלוס

מנעת ית־בנה ית־הידד טיני:
 (יג) ויקח אברהם את עינוהי בתרא אילן
 ונחא וקא דקרא חדא אחר באילנא
 בקרניו ואל אברהם ונסים ית־דקרא
 ואסקיה לעלה תלת ברית: (יד) ופלח
 וצלי אברהם תמן

אלך יס לי פתחן מה עכשו שרואים כי ירא
 אלהים אתה: (יג) והנה איל * שוכן היה
 לכך משת ימי בראשית: אשר * אשרי שאמר
 לו המלאך אל תשלח ירך ראהו כשהוא נאחו
 והוא שמתרגמין חקף אברהם עיטוהי בתר
 אילן: בסבך * אילן: בקרניו * שהיה קן
 אל אברהם והשטן סוככו ומערבנו נאילנות:
 פתח כט * מאמר שכתוב ויעלהו לעלה לא
 מסר

באור

פ"ג, והרמב"ן ז"ל כתב כי עתה ידעתי מתפלה ה' יודע יראתו ככח, לא ירא לפעול
 במעשה הגדול הזה ועתה נודעה במעשה, וה' זכותו שלם עכ"ל ובוה נסר העומתם
 האשכנזי, והוסיף בו מלת ותבלין ח"ל ידוע שהאל יתברך נאנז ומרוחם ממקרו הוון
 וטניו, והתגלגל הדברים בעבר והוא ועמיד לא יהיו בערך אל השם יתברך שש כי אם
 השתלשלות הסבות והמסובבים כפי אשר גורה חכמתו ורטנו הקדוש, והוא ידע מאלו את
 כל אשר יעשה בעתיד ע"י ידיעת הסבות אשר יתקן יסוכב, וא"כ הענין אשר בערכו הוא
 עתה יהיה בערך השם הסבה. וזה שבערכו הוא עתיד יהיה בערכו המסובב, ודע זה
 והנן אמרו עתה ידעתי, והכוונה לא על הזמן ההוא, כי אם על העושה שהוא פנת
 ידיעה, כי זה הוא הזמן ההוא בערך א השם, על ידי העושה הזה ידעתי כי ירא אלהים
 אתה, והו כאלו אמרנו, שהשם יודע העתיד להיות ע"י ידיעת הסבות, וכל"א (הירדוק
 האני איד ערקאנט, דאם לוא וכו') עכ"ל: (יג) וירא והנה איל אחר נאחו בסבך
 בקרניו, הרמב"ע מחבר מלת אחר אל נאחו, והכוונה אחר שנאחו אחר היותו נאחו
 בסבך בקרניו, והנה הוא נגד בעל העמים שהטעים וקף גדול כמלת אחר להפסיקו מאלו
 נאחו, והנכון כפי הרמב"ם ח"ל וירא והנה איל, עובר לפניו * אחר נאחו בסבך בקרניו,
 כל' אשרי קן ראה את האיל מדי עברו נאחו בסבכי היער חשב בלבו ודאי זה המלאך נא
 בשליחותו של הקב"ה חיוון לי איל זה תחת בני ולכן נאחו בסבך שאוכל לקחת ולהקריבו,
 וכן קדשו ארים אחר גנבים (מהלים ס"ח כ"ו), ואבו העמים אחר הגשם (קהלת י"ג ב'),
 ואח"כ יבא הגשם, וכן ואחר בלו משה ואהרן (שמות ה' א'), כולם פירושים אחרי קן
 עכ"ל, וכן פי' וסעדי לבכס אחר מעברו (בראשית י"ח ה'), וכן מתורגם כל"א: בסבך,
 ענין הסתככות והסתעפות וצוקר הל' שנקרא קן הענף והסעוף לפי שהענפים והסעופים
 נאחוס

שם המקום ההוא יהוה יראה
 אשר יאמר היום בחר יהוה
 יראה: טו ויקרא מלאך יהוה
 אל אברהם שנית מן השמים:
 ויאמר

ועל כען ארט, ה' יראה:
 ויבא נאך יעצט געשפראכען
 ווירד, אויף דעם בערגע דעז
 עוויגען ווירד עז זיך צייגען:
 (טו) הירויף ריף איין ענגעל
 דעז עוויגען דעם אברהם צום
 צווייטען סאהל פאם היסטעל
 העראב: אונר

תרגום אונקלוס

רשי

מטן באַתראַ הַהוּא וְאָמַר קָדָם יי
 קָבָא יְהוָה פְּלַחִין דְּרִיאָא בְּבִן יִתְאַמַר
 בְּיוֹמָא דְּרִין בְּמִתְרָא דְּרִין אַבְרָהָם
 קָדָם יי פְּלַח: (טו) וְקָרָא מְלָאכְאָא דְּרִי
 לְאַבְרָהָם תַּגְּיָנוּת טָן שְׁמִיא: וְאָמַר
 יִרְאֵה הַקְּבִ"ה לַעֲשׂוֹ: הַיּוֹם יְהִימִס הַעֲתִידִין
 הַבְּאִים הַקּוֹדְשִׁים אֶת הַמִּקְרָא הוּא אֲמַרְי' עַד
 עֲקִידָה וְלַמְּלֹחַ לְיִשְׂרָאֵל בְּכָל שָׁנָה וְלַהַגְּלִים מִן
 הַדּוֹרוֹת הַבְּאִים בְּהַר ה' יִרְאֵה אִפְרוּ שֶׁל יִנְחָק כְּבוֹד וְעוֹמֵד

חסר המקרא כלום מהותמת בני על כל עבוד
 שעשה ממנו הי' מתפלל ואומר יהי רצון שתהא
 זו כאלו היא עשו' בבני כאלו בני שחוט כאלו
 דעז ודוק כאלו הוא מופשט כאלו הוא נקטר
 ונעשה דאן: (יד) ה' יראה פשוט כתרגומו
 ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשקות
 זו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות: אשר יאמר
 היום י' שיאמרו לימי הדורות עליו בחר זה
 כמו עד היום הזה שכל המקרא שכל הדורות
 הנאים הקודשים את המקרא הזה אומרי' עד
 עקידה זו למלוח לישראל בכל שנה ולהגלים מן
 הדורות הנאים בהר ה' יראה אפרו של ינחק כבוד ועומד
 לכפרה

באור

באורים ונקשרים ומעורבים זה בזה, וא"ת באילנא, וכן פי' רש"י, אבל יב"ע תרגם
 במדויבות דלילנא, והוא היער המסוכך באילנות דחוקים ומעורבים זה בזה, וכן מתרגם
 בל"א: (יד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' וראה וגו', א"ת ויקרא לשון תפלה,
 ופלה וגלי אברהם מתן באתרא ההוא ואמר קדם ה' הכא יהון פלחן דריח, ולפי תרגומו
 יהי' פי' ה' יראה, ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשקות זו שכינתו ולהקריב כאן
 קרבנות, וכן פי' רש"י ולא תרגם המלות רק הטובה, כדרכו, וסוף הפסוק מתרגם,
 בכן יתאמר בזימנא דרין אברהם קדם ה' פלח, ולפי פירושו יהי' יראה עתיד במקום עבר,
 אבל רש"י לא פי' כן סוף הפסוק רק עתיד כמשמעו, ח"ל שיאמרו לימי הדורות עליו בחר ה'
 יראה הקב"ה לעשו, היום, הימים העתידין כמו עד היום הזה שכל המקרא שכל הדורות
 הנאים הקודשים את המקרא הזה אומרים עד היום הזה על היום שעומדים בו עכ"ל (ואין
 כאן דעת הרש"ס במאמר עד היום הזה, רק עד ימי הכופר שכתב את הדבר, ולכך
 בתורה פירושו עד ימי משה, כח"ש למעלה (י"ט ל"ח), והעתקתי שם לשוט ע"ש), ופי'
 הפסוק הזה לפי דעת המתרגם לל"א הוא כן, שאברהם קרא שם המקום ההוא [ה' יראה]
 ע"ש המאורע בעבור שאמר בתפלה לינחק אליהם יראה לו הזה לעולה, ונתקיים כן
 שהראה לו הקב"ה איל להקריבו תחת בנו, ולכך הנס הנפלא הזה קרא כן למקום
 ההוא, כי כן הי' המנהג בבבאים ועובדי האל, לקרוח למקומות שנעשו בהם דברים
 רשומים נפשיים, שמות יורים עליהם, וכמו שקרא משה שם המזבח ה' נפי (שמות י"ז
 ט'), משני הנס שנעשה לו שם במלחמת עמלק, ויעקב קרא למזבח אל אלהי ישראל
 (בראשית ל"ג כ'), להודות שהי' הוא אלהיו, וקרא למקום אשר דבר אתו שם אלהים
 בית אל (שם ל"ה ט"ו), כי שם נגלו אליו האלהים, ופי' אשר יאמר היום בחר ה'
 יראה, הם דברי משה בותח התורה ברנותו לסמן המקום ולהודיעו לבני דורו, ואמר
 שהוא

(טו) אונד שפראך, כויא מיר זעלכנס האבע איך געשוואהרען, שפריכט דער עוויגע, דאס, ווייל דוא דווען גע- טהאן, אונד דיינען איינציגען זארהן. נוכט פערוויינערט האוט: (יז) דאס איך דיר זעגנען אונד דיינען זאמען פערטערען וויל, וויא דיה שמערנע דעו היסמעלן, אונד וויא זאנד אס אויפער דעו מעערן, זא דאס דין זאמען איינגעה- טען זאלל, דאן טהאר זיינער פיינע: (יט) מיט דיינעם

טו ויאמר בי נשבעתי נאם יהוה כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את ברכך את יחידך: כי ברכך אברכה ותרבה ארבה ארזרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איביו: ויהתברכו בזרעך

זאמען זאללען זיך אויך זעגנען אללע

רש"י

תרגום אונקלוס

לכפרה: (יז) ברכ אברכך אחת לאכזאחת לכן: והרבה הרבה אחת לאכזאחת לכן: ויאמר בטיטרי קטית אטרי ארי חלף רי עכרתא ית פתנקא דרין ולא טעשת ית דברך ית יחידך: (יט) ארי ברקא אברקנד ואסקאה אסקי ית קנד ככוכבי שמיא וכחלא יי על ביי יקא וירתון קנה ית קרני סנאיהון: (יט) ויתברכו בדיל קנה

באור

שהוא החר אשר עליו יאמר בזמנינו בהר ה' יראה, כל' שך ה' דגיל ומפורסם בימי בני ההשון, שעל החר ההוא יראה הכבוד וכן הנטיחם מה שעליו יראה הכבוד לעולם, שאשר יבואו לא' יבחר ה' מקום לבנות להיות בית עולמים כענין שנא' והיה המקום אשר יבחר ה' (דברים י"ג י"א), אחת המקום קרא אברהם ה' יראה: (טו) בי נשבעתי, אף שהנטיחו השם נגאטו מחרן, וגם אחרי הפרד לטע מעש, ובכרית בין הכתרים, ובנותו על העילה, לא מנאטו בכל ההבטחות שנועת עמתן כמו כאן בעבור עשות הדבר הגדול הזה, וכ' הרעב' ז"ל הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו או שיטול ביד איביו ולא יקום, והנה זו הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו עכ"ל: יען, הרד"ק בארטיס הביא הוילה הזאת בשרש יען ופירשה כמו בעבור (ור"ל נחור בנימוקיו שם כתב שלא באה לעולם רק לתשלים גשול אס טוב אס דע, הנה יען מאח ה' אתי (יעי' ס"א א'), שהביא שם הרד"ק, יכחיש כלל), והראב"ע כתב שהיא כעטם ענה שהעשה הזה יענה ויעיד: (יז) כי, שב על בני בשבעתי נאם ה', והתחיל שם בחלת כי שהוא כמו אשר להזכיר ענין השבעה וזה בשבע, ורנה לומר כי ברכ אברכך, וטרוס גמרו כוונתו ובר סבת ההבטחה ההיא, מן יען עד יחידך, ואחרי אשר גמר ענין הסנה כפל חלת כי ושב אל ענין השבעה שהתחיל בו כי ברכ אברכך, וכן דרך הכתוב בכמה מקומות: את שער איביו, פי' חרן איביו, ונקראת כל הארץ כן על שם כניסתה שהיא שער הארץ לפי שהארץ החזקה והגבורה עוקה היא בכניסתה שיש סביבותיה הרים או ימים וכיון שנסבט האויבים

בְּלִגְוֵי הָאָרֶץ עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַעַתְּ
 בְּקִלְיָי: יֵט וַיֵּשֶׁב אֲבֵרָהָם אֶל-
 נַעֲרֵיו וַיִּקְמוּ וַיִּלְכוּ יַחְדָּו אֶל-בְּאֵר
 שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אֲבֵרָהָם בְּבֵית-
 שָׁבַע: פ

אללע פעלקער דער ערדע :
 צור בער אהונג, דאס דוא
 מינע שטיממע געדארסט
 האוט : (יט) דורויף גינג
 אברהם צו וינען קנאבען
 צוריק, ויא מאכטען זיך אויף,
 גינגען צוזאמען נאך באר
 שבע, אונר אברהם בעועצטע
 זיך אין באר שבע : עו

ויהי

תרגום אונקלוס

רש"י

כל עמטי ארעא חלף רמבילתא
 לטישרו : (יט) ותב אברהם לות
 עיתותי וקמו ואולו כתרא לבאר
 שבע ויתב אברהם בבאר שבע :

(יט) וישב אברהם בבאר שבע לא ישיבה
 ממש שהרי בחברון היה ושב"ב שנים לפני
 עקידתו של יצחק ינא מבאר שבע והלך לו
 לחברון כמו שא' ויגר אברהם בארן פלשתיס
 ימים רבים מרובי' משל חברון הראשונים והס'
 פשה ועשרים שנה כמו שפירשנו למעלה :
 אסרי

והוה

באור

באור
 באר שבע ויגר אברהם בבאר שבע : (יט) עקב, שכן
 בחברון, ונקראו כן כי כמו שהעקב סוף הנזק, כן הסכר סוף המעשה : (יט) וישב
 אברהם אל נעריו, ולא הזכיר יצחק כי הוא נרשמו (הראש"ב), ולדעת רז"ל הוליכו משם
 לביתם עם ועבר ללמוד דרכי ה' : וישב אברהם בבאר שבע, ל' רש"י לא ישיבה ממש
 שהרי בחברון הי' ושב י"ב שנים לפני עקידתו של יצחק ינא מבאר שבע והלך לו לחברון
 כמו שא' ויגר אברהם בארן פלשתיס ימים רבים (בראשית כ"א ל"ד), מרובים משל
 חברון הראשונים והס' כ"ו שנה כמו שפירשנו למעלה עכ"ל, וכן כתב למעלה בפסוק
 ויגר אברהם בשם ס"ע, אבל לא כמנא כל דנריו אלה בס"ע רק ז"ל ימים רבים, הימים
 הללו מרובים על של חברון שהיו עשרים ומשם שנה והללו עשרים ושש שנה עכ"ל, וכל' היה
 ממש הוא בכ"ר, ולא יותר ואלת הראשונים הוסיף רש"י, והכל הוא לפי דעתו שאברהם
 חזר לחברון אחר שינא מארן פלשתיס, ולפי שבעל ס"ע אמר שלא ישב בארן פלשתיס רק כ"ו
 שנה ואח"ו חזר לארן כנען, ולפי דעת רש"י באר שבע היה בארן פלשתיס, ופסוק ויגר
 אברהם נמשך א הפסוקים אלפניו ע"כ כשינא מארן פלשתיס ינא מבאר שבע והלך לו אל עיר
 נערי א', ויראה שהוכרח לומר שחזר לחברון ולא לעיר אחרת ע"י נעבור הכתוב בתחלת פ'
 ק"י שנה ותעת שנה בקרית ארבע הוא חברון וגו', והוקשה לו ושי הביאה לשם אם לא
 שאברהם גר עם והלך ע"ש עם יצחק אל הר השוריה והיא נשארה עם ומתה, אבל דוחק הוא
 לומר וישב אברהם שאיננו ישיבה ממש, גם מדוע וידיע לנו הכתוב זאת אם לא תהי' הכוונה
 שגם אלביתו, שדרך הכתוב להודיע תמיד אחר חזרה סיפור שהי' בדרך, כמו וילך וישב לבן
 לעקש (בראשית ל"ב א'), ויקם בלעם וילך וישב למקומו (במדבר כ"ד כ"ה), ומדוע יספר
 כאן ישיבת ארעי שהי' לו בבאר שבע ויעזוב מלהודיע חזרתו א מקום עיקר ישיבתו, ויותר
 גדלה התעוה כי לא זו הדרך מירושלים אל חברון (שאינם רחוקים מן הירדן והמה כמעט
 בקו אור שניהם), ללכת דרך ארן פלשתיס הסמוכה לים המערבי רחוקה מחברון וירושלים
 ומדוע הוכרח ללכת דרך שם, אבל כבר כתבתי דעתי בפסוק ויגר אברהם שיתכן שאיננו
 נמשך למעלה רק שהוא כמו וכבר גר שרם בא א באר שבע הי' גר בארן פלשתיס
 כ"ו שנה כדעת בעל ס"ע והיינו בגרר עיר המלך, לפי שגאר שבע איננה בארן
 פלשתיס רק בארן כנען סעד לחברון (והנחתו אין לי כפי' ר"ע ספרנו באר העתקתי
 (1)

(ב) עז וואר נאך ריוען בע-
געבענהייטען, אלו דעם
אברהם געזאגט ווארר,
זעה! מלכה האט אויך
קינדער געבאָהרען, ריינעם
ברודער נחור

כ ויהי אחרי הדברים האלה
ב ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה
מלכה גם היא בנים לנחור
אחיו

רשי

תרגום אונקלוס

(ב) ויהוה בטר פתגמא קאמין
ואיתתו לאברהם לטישר קא ילדה
מלכה אף היא כגין לנחור
אחיו

הדברים האלה הרהורי דברים אהיו על ידי עקידה: גם היא אף היא האות' משפחותיה
למשפח' אברהם י"ב מה אבכה' י"ב שבעים שיכלו ויעקב ח' בני גבירות נ' בני משפחות אף
אלו

באור

לשנו' למעלה בפסוק ויקם אבימלך וגו' וישנו וגו' ע"ע), ואברהם הי' גר בגרר כ'
שנה, וכמעט' יחזק בן כ"ה שנה נאלעו כ"ו, ענה של גרר אז נא לגור בבאר שבע שהי'
בא' ואיכנה מחרן-פלשתיים, ונתפעל מזה אבימלך לילך לוי לבקש מוטו כריתת ברית
ואח' ויקם אבימלך וגו' וישגא ארץ-פלשתיים כמשמעו כי יצא מחרטו, ושב אליהם ואלו
שנה אברהם בבאר שבע י"ב שנה שהי' או יחזק בן ל"א שנה נפטמה על העקידה,
ואחר העקידה שב לבאר שבע, ולפי הסברה ישב שם כל שארית ימיו, ולכן נטעם
אל שהיו גן חילנות לקבוע בה דירת קבע (שכלי ספק לא יטע פרדם בארץ פלשתי'
שהיתה לו כדירת ארעי, ולכן נאמר ויגר בגרר ולא וישב, משא"כ בבאר שבע נאמר
וישב אברהם בבאר שבע), רק שרה בשמעה מעקידת בנה הלכה לחברון לפי שהיתה
סמוכה לבאר שבע לשאלו שם על אודות בנה, כנזכר בס' הישר, שהלכה לשם לשאל
את פי עוברי דרך על יחזק בנה, אלא ידעה להיכן הוליכו אברהם, כי לא הגיד לה,
וכשהגיעה לחברון ממה נחמת נער, בשמעה שלקחו להעלילו לעולה, וכן נזכר במדרש
רבה הניאו רש"י ו"ל בתחלת פ' ט"י שרה, ונאמר ויצא אברהם לבסוד לשרה הוא
כפשוטו לפי שחזר לבאר שבע ולא מנא שם את שרה ואמר לו שהלכה לחברון ומה
שם ונא ונבאר שבע לספדה, ואין נריך לפרש מהיכן בא, כי הוא חזר על פדה
הקודמת שנסרש שם וישב אברהם בבאר שבע, ואף כי נבואו מזה המוריה לבאר
שבע לא ישב שם כי הלך לחברון לספוד לשרה ולקברה, הנה ענין הכתוב הוא דן
להגיד שם נתיישב להיות לו לדירת קבע והשלים ענין באר שבע ואח' יספר שהלך
לחברון לקבור את שרה ואח' חזר לבאר שבע: והנה המתבונן בדרכי זה יראה שגם
ודויתרו כל הספיקות שנפלו בכתובי, והוא נסכי' עד מאד לדברי חכמינו ו"ל בכל'
ובכריית' דס"ע, וכשאתי את לבני לתלוק על דברי רש"י ו"ל בזה, כי ראיתי שם
הרמב"ן ו"ל כפי' חולק עליו וכתוב עענות נכוחות וחוקות אהביא, ואולם גם דעת הרמב"ן ו"ל
לא ישרה בעיני מכל וכל, ויש לי בזה משא ומתן ארוך נגד דברי הרב ו"ל, והשנתי על כל
הראיות שהביא לחוק את דעתו, בטענות ישרות, ולפי שהדברי' ארוכים ונחאי' מוגדר באור
הכתובים שגדתי בעדי, הוכרתי לעזבם, וכבר הארכתי בזה יותר מן הרגיל אלני: ועל
דרכי זה תרגם המתרגם האשכנזי פה וישב אברהם בבאר שבע (אזכר אברהם בוענטי ון
וכו'), כוונתי בקביעות דירה: (כ) ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם היא,
שער הכתוב, שהוגד לאברהם הנה מלכה אחת שרה ילדה גם היא לנחור אחיו בני
ודאי שתתקן בהם כי כבר נולדה רבקה מבניו, והיא היתה נאומה לאברהם מוגד אביה שהי'
אחיו

אֶחָדָּ: כֹּחַ אֶת־עוֹץ בְּכָרוֹ וְאֶת־
 בְּנוֹ אֶחָדָּ וְאֶת־קִמּוֹאֵל אֶבְי
 אָרֶם: כֹּחַ וְאֶת־כֶּשֶׁד וְאֶת־חֹזֵן
 וְאֶת־פְּלִדָּשׁ וְאֶת־יִדְלָף וְאֶת־
 בְּתוּאֵל: כֹּחַ וּבְתוּאֵל יִלְדָּ אֶת־
 רִבְקָה שְׁמוֹתָ אֱלֹהֵי יִלְדֵהּ מִלְּכָה
 לְנַחֲוֹר אָחִיו אֲבָרְהָם: כֹּחַ וּפִירְגִישׁוֹ
 וְשִׁמְיָה רְאוּמָה וְתִלְדַּ גַּם־הֵוָּה

נחור: (כא) נעהמליך ויינען
 אַלטעוועטען זאָרן עוץ, אונד
 דעסען ברודער בון, וויא אונד
 דען קמואל דען שטאַמפֿאַטער
 פֿאַן אָרם: (כב) פֿערנער דען
 כשד, דען חוון, דען פֿלרש,
 דען ידלף אונד דען בחואל:
 (כג) בחואל אָבער האָט
 רבקה געזינגט: דיזע אָכט
 קינדער האָטע מלכה דעם
 נחור געפֿאַרען, וועל־כֿער
 אַברָהָם'ס ברודער וואָר:
 (כד) אונד ויין קעבזייב,
 דערען נאָמען ראוּמָה וואָר,
 אונד דיזע געבאָהר, ^{שבת}

את

תרגום אונקלוס

רשי

אֶחָדָּ: (כא) ית־עוץ בוכריה וית־
 בון אחוהי וית־קמואל אבתי דאָרם:
 (כב) וית־כשד וית־חוזן וית־פלדש
 וית־ידלף וית־בתואל - (כג) ובתואל
 מלכה לנחור אחי אברהם: (כד) ולחגיגתיה ושקמה ראומה וילדתאף היא

כאור

אחיו, ולשמה מנד אחותה, ועיקר הכוונה היא בשביל רבקה' אבל אחרי שהוצרך להזכירה,
 הזכיר כל בני נחור, להודיע יסוּבו ובניו, שהיו ראויים לידבק בורשו של אברהם, ועל כָּל־
 אַמֵּר כִּי אֵם אֵל אֶרְבִּי וְאֵל עוֹלְמִי תִלְךְ, כִּי רְחוּק הוּא שְׂמַמִּין שֶׁהוּגֵד לְאַבְרָהָם כִּפְעַם אֶחָת כִּי
 חָלָה גַם וּלְדָה מִלְכָּה אֶת בְּנֵי אֱלֹהֵי כוֹלֵם, וְשֵׁלֵף יָדַע מֵהֶם עַד עַתָּה, (מִמְהַר"י אַבְרָהָם אֶל בְּשֵׁם
 הַר"ן, וְעֵינָן עוֹד עִם), וְהִנֵּה לִפִּי פְּשׁוּטוֹ יִרְאֶה שְׁעִיקָר כּוֹנֵת עֲגִיד הַבְּשׂוּרָה הִיטָה עַל רִבְקָה
 אֲטוּלָהּ אִז, וְשִׁעוּרָו, הִנֵּה כִּבְר יִדְעַת כִּי יִלְדָה מִלְכָּה גַם הִיא בְּנִים לְנַחֲוֹר אֶחָד, שֶׁהֵם אֱלֹהֵי עֵץ
 וְכַח וְגו' וְכַתּוּבָל, הַגִּנִּי מִבְּשַׁר לֶךְ עַתָּה שְׂבִתוּאֵל יִלְדָּ אֶת רִבְקָה, וְהַפְּרָשׁ הַקְּטָנָה הוֹאֵת הִיא הַקְּדָמָ'
 לְמִיטוּר זֶוּג יִבְחַק אֲבִירָה שְׂחִירָה, וְהִיטָה הַבְּשׂוּרָה בְּעִבּוּר אִידְעוּ שְׂאֲבָרָהּ לֹא יִתְחַתֵּן בְּגוּי
 הַחֲרֻטִּים רַק בְּתַשְׁמַחְתּוֹ, וְכֵן פִּי ר"ע סְטֵרְטוּ, וְאִילוּי לֹא נִילְדָה נִקְבָה עֵדִין בְּבֵית אֲבִיו עַד
 רִבְקָה: (כא) אַח עוֹץ, עַל שֵׁן נִקְרָאֵת אֶרֶן עֵץ אִשָּׁב שֶׁכֵּן אִיוֹב, וְהִיא כְּשִׁיכָה לְדַעֲשָׁן וְנִקְרָא'
 בְּלֶשֶׁן הַעֲמִיּוֹם (גוֹטע), כִּי הַנְּרֵת הַעִיִּין אֶלְלֵם כּוֹנֵעַ כּוֹן גִּימ"ל מְעִירָבֵת עִם ט"ן קְרִיאֵת
 הַעֲבָרִים הַסְּפָרְדִים, וְהַשִּׁי"ת קְרוּבָה לְבִד"י אֶלְלֵם, כְּנֹדַע: בּוֹן, מוֹנֵי יִבֵּל אֱלִיָּהוּא בֵן
 בְּרַכְיָהל הַבְּנוּי, אֶחָד מִדְּעִי אִיוֹב: וְאֵת קִמּוֹאֵל אֶבְי אָרֶם, לֹא הוֹכִיר אָרֶם רַק לַהֲדוּיַע
 וְלַהֲכֹכִיר קִמּוֹאֵל כִּי אָרֶם הִי' כִּכְבֵּד מֵאֲבִיו וְאִילוּי קִמּוֹאֵל אֶחָד הִי' בְּדוֹרָם וְכִי אֲבִי אָרֶם (הַרְמוֹב'ן),
 וְלִי נִרְאֶה אֲנִי וְאֵת הִיא הַקְּדָמָה מֵעַתָּה הַכּוֹתֵב הַתּוֹרָה אֵל מֵה שְׂמֹכֵר אָרֶם כּוֹמֵה פְּעֻמֵי בְּתוּרָה:
 אֶבְי אָרֶם, רֵאשׁ מִשְׁפַּחְתָּם, וְכֵן מִתּוֹרָתָם בְּל"א: (כב) וְאֵת כֶּשֶׁד, יוֹרֵעַ נִתְּשָׁנָה אֶרֶן
 כְּשֵׁדִים אֶחָד קְרִיאֵה ע"ש אֲנִיָּהם: (כד) וְהַלְדָּ גַם הוּא וְגו', פִּירוּשׁוֹ, וְתִלְדַּ לִּי גַם הִיא,
 וְכִוּוֹי אֵל וְתִלְדַּ ע"פ דְּרַכְטוֹ תְּהִי' לְמַטְוֵר הַמֵּאֲמֵר הַקּוֹדֵם הַמְּתוּסָם תְּלִיו בּוֹמֵן אִז בְּסִנְהֵ -

טבה , גחם , תחש , אונד
מעכה :

כג (א) עו וואר דאז לעבענו
אלטער דער שרה ,
הונדערט יאהר , אונד צוואנ-
ציג יאור , אונד זיבען יאהר :
דוועו ווארען דייה לעבענו .
יאהרע

את טבה ואת גחם ואת תחש

ואת מעכה : פ

כג א ויהיו חיי שרה מאה שנה

ועשרים שנה ושבע שנים שני

רש"י

תרגום אונקלוס

כג (א) ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים
שנה ושבע שנים . לכך נכתב
שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש
לעצמו בת ק' . ככתב' לכתוב מה בת כ' לא
קטלת אהרן חיה בת עובדין חף בת מאה בלא
קטלת' כ' ככתב' ליוסי : שני חיי שרה

את טבה ואת גחם ואת תחש

מעכה :

כג (א) יהיו חיי שרה מאה ועשרים

ושבע שנים שני חיי

באור

ויהיה שפרו כן , כי הגיד לו המניח שבאשר לקח לו פילגש ואמה ראומה , או ילדה לו
גם היא בנים ארבעה , ור"ע ספורו לכתב ח"ל והגיד המניח שגם פלגש ילדה את מעכה
שהיתה כמו כן ראויה לבני אס לא יבחר ברבקה ולא יבטחך לזרע כנען עכ"ל , הנה כתב
בפשיטות שמעכה היתה נקבה , ולא ידעתי מי הגיד לו זאת , ואם ה"א הנקבה שבסוף לחט
לזה , הלא מנאטו פעמים רבות לזכרים , כמו יהודה , יאעיה , ירמיה , ודומיהם רבים ,
ואולי בעבור שמואלו אבשלום בן מעכה בת תלמי מלך גשור (שמו"ג ג' ג') , וכן מעכה בת
אבישלום (מלכים א' ט"ו ב') , שהיא גם אשה , חשב שלא יתכן להיות גם אשה , אבל נמצאו
שמות מנותנים לאיש ולאשה כמו שרי אשת אברהם נמצא שהיא גם אשה מן האנשים אשר
כשלו נשים בכריות בתחלת בית שני , מכנדי שישרי (עורא י"מ) , וכן אביה בן רחבעם מלך
יהודה , ואביה בן ירבעם , נמצא ג"כ גם אשה , ואשת חזרון אביה (ד"ה א' ב' כ"ד) , ורבים
כן , כמ"ש הרשב"ע בסוף פ' וישלח , והנה עם שכל מפרשי הפשט לא הודיעו לנו אס מעכה
זכר או נקבה היא , הנה ח"ל אמרו במדרש רבה שזכר הוא , כי דרשו הנה ילדה מעכה
גם היא , מה אברהם יצאו מורשו י"ב אנשים , ח' בני גבירות , וד' בני שפחות , חף אלו
ח' בני גבירה וד' בני פלגש :

כג (א) חיי , סמוך , והגפרד חיים , ויבוא תמיד כל' רבים ולא יתפרד לעולם כיו
שמות רחיים , מואנים , מספרים , בעבור שהם כלים מורכבים משני כלים ומלאכתם
לא תעשה כי אס נהרכבתם יחד ונהפרדו בטלה מלאכתם המיוחדת להם נהיותם יחד
חף שעדיין כלים הם וראוי' למלאכה אחת , וכל' שגא השם חיים בלשון רבים לפי שחיי
העולם מחוברים אל הזמן המורכב מן חלקים ורגעים רבים תכופים יחד ולא יתפרדו ,
והשרש מוטו חיי כדעת הרד"ק בשרשים שרש חיי , וכבר הארכתי בזה בקונטרס עלים
לתרופה אשר כבר יצא לאור בכ' שמות בד"ה וסיה : טאה שנה וגי , מנהג הל' להקדים
המספר הרב על המעט , ומנאט גם להפך בשני חיי יעקב בריש פ' ויחי , וזה שבכתב שנה
בכל פרט , רש"י פי' ע"פ הדרש , והרמב"ן טען עליו ע"ס , ופי' שדרך הל' בן הוא , ואנקל'
ויב"ע לא תרגמו ב' מלות שנה רק מלת שנים כי עיקר תרגומם לבאר הכוונה , וכל' א
מתרגומים כולם , וכ' הרשב"א ע"פ שבאשר נאים לא נתפרש ימי חייהן בצורה הושרך לפרש
בשני שהושרך להוכיח מיתתה בשביל קנין המערה פירש חיי ומה לאמר תשעים של הרוונה
עכ"ל : שני חיי שרה , לפי ששועה הוא פרט ואקדיו כלל , וענינו , אלו היו שני חיי שרה , וכן
מתרגם